Sivistysvaliokunta

Asia: Ammatillisen koulutuksen lain muuttaminen

Viite: HE 212/2026 vp

1. Lausuntomme pääasiallinen sisältö

Sivistysala ry:n tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Pidämme ehdotettuja säännöksiä koulutuksen järjestämisestä poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa pääosin perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina.

- Varautumisvelvollisuuden laajentaminen yksityisiin koulutuksen järjestäjiin on kannatettavaa, mutta uusien velvoitteiden kustannukset ja hallinnollinen taakka on tunnistettava ja huomioitava.
- Oppivelvollisten ensisijaisuutta poikkeusoloissa voidaan pitää perusteltuna, mutta aikuisopiskelijoiden yhdenvertaiset kouluttautumismahdollisuudet on turvattava.
- Työelämätoimikuntien mahdollinen korvaaminen edellyttää selkeää mallia ammatillisen koulutuksen laadunhallinnan ja työelämävuoropuhelun turvaamiseksi tavalla, joka tukee oppilaitosten omaa toimintaa ja strategista johtamista.

2. Häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskevat ehdotukset

Häiriötilanteen määrittely

Sivista pitää häiriötilanteen määrittelyä perusteltuna. Sivista kiittää hallituksen esityksen valmistelijoita, että häiriötilanne-esimerkit ja tilanteet on nyt nostettu selkeyden vuoksi suoraan lakipykälään. Sivista pitää pykälän muotoilua riittävän kattavana ja ohjaavana mahdollistamaan tämän arvioinnin tekemisen. Sivista pitää hyvänä sitä, että häiriötilanteen todetaan voivan ilmetä paikallisesti, alueellisesti tai valtakunnallisesti.

Ehdotus yksityisten koulutuksen järjestäjien varautumisvelvollisuudeksi

Sivista pitää perusteltuna, että varautumisvelvollisuus laajennetaan koskemaan myös yksityisiä koulutuksen järjestäjiä, sillä tämä vahvistaa toiminnan jatkamisen edellytyksiä myös poikkeus- ja häiriötilanteissa. Yksityisten koulutuksen järjestäjien toimintaan osallistuu alueellisesti merkittäviä opiskelijamääriä.

Sivista kannattaa ja pitää erittäin hyvänä, että Lupa- ja valvontaviraston valvontavastuu ehdotetaan koskemaan järjestäjämuodosta riippumatta kaikkia toimijoita, myös kunnallisia järjestäjiä. Sivista katsoo, että koulutuksen järjestäjien on mielekästä tehdä varautumisessa myös yhteistyötä järjestäjämuodosta riippumatta.

Tehtävä on yksityisille koulutuksen järjestäjille uusi, mutta monella toimijalla voi olla vastaavasta toiminnasta jo kokemusta. Erityisesti pienemmille yksiköille velvoitteen toimeenpano voi kuitenkin

edellyttää uutta osaamista. HE:ssa todetaankin, että *”yksityisten koulutuksen järjestäjien nykyisestä varautumisosaamisesta ei ole kattavaa tietoa. Yksityisten koulutuksen järjestäjien olisi jatkossa osoitettava henkilöresursseja varautumisen edellyttämään suunnittelu- ja koordinointityöhön sekä taloudellisia resursseja varautumisen edellyttämiin materiaalisiin ja toiminnallisiin hankintoihin oman toimintansa jatkuvuuden varmistamiseksi. Materiaalinen ja toiminnallinen varautuminen voi sisältää suunnitelmien laatimista ja harjoituksia, joista aiheutuu kustannuksia. Velvoitteiden toimeenpano voi lisätä yksityisten koulutuksen järjestäjien hallinnollista taakkaa etenkin pienille toimijoille, joilla ei ole ennestään erillisiä valmius- tai turvallisuustehtäviin osoitettuja resursseja.”*

Pidämme moitittavana sitä, että vaikka uusi velvollisuus on tunnistettu vaikutusten arvioinnissa, sen taloudellisia vaikutuksia yksityisille koulutuksen järjestäjille ei ole ehdotettu korvattavaksi. Vaikka kriisioloihin varautuminen on erittäin perusteltu tehtävä, ehdotus on kuitenkin esimerkki oppilaitosten hallinnollisten tehtävien lisäämisestä ilman vastaavaa resurssilisäystä.

Ehdotus oppivelvollisten ensisijaisuudelle poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa

Sivista pitää hyvänä, että hallituksen esitystä tarkennettiin siten, että ensisijaisuus poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa koskee oppivelvollisuuslain 16 §:ssä tarkoitettujen maksuttomuuteen oikeutettujen opiskelijoiden koulutusta. Tämä laajentaa ensisijaisuuden koskemaan opiskelijoita sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona he täyttävät 20 vuotta ja ottaa huomioon sen, että toiselta asteelta ylioppilaaksi tai ammattiin valmistuminen tapahtuu usein oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen. Esityksellä tuetaan ylioppilastutkinnon tai ammatillisen perustutkinnon loppuun asti suorittamista, jolloin nuorella olisi hakukelpoisuuden korkea-asteelle tuottava tutkinto tai tosiasialliset mahdollisuudet siirtyä työelämään.

Ehdotettua kohtaa täsmennettiin lisäksi siten, että oppivelvolliset on asetettava etusijalle siinä tilanteessa, että koulutuksen järjestäjien rahoitus tai resurssit vähenevät olennaisella tavalla. Lisäksi ehdotettua pykälää täsmennettiin siten, että sen mukaan yli kuukauden kestoisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa oppivelvolliset opiskelijat on asetettava opiskelijavalinnassa etusijalle, mikäli koulutuksen järjestäjän rahoitus tai resurssit olennaisella tavalla vähenevät. Sivista kannattaa näitä ehdotuksia.

Sivista pitää tärkeänä, että oppivelvollisten ensisijaisuudesta huolimatta on pidettävä kiinni siitä, että opiskelijoita kohdellaan yhdenvertaisesti ja että aikuisopiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua. Ensisijaisuusperiaate ei voi tarkoittaa sitä, että aikuisopiskelijoiden oikeuksista karsitaan ja heidän valmistumistaan tarpeettomasti venytetään. **Poikkeustilanteen ollessa ohi tavanomaiseen toimintaan on voitava palata mahdollisimman pikaisesti.**

Ehdotus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 45 a §:ksi ja 52 a §:ksi

Ammatillisen koulutuksen lakiin lisättäisiin uusi 45 a §, joka koskisi henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelmien laadintaa ja hyväksyntää poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Esityksessä mukaan ehdotettu säännös mahdollistaisi koulutuksen järjestäjälle yhteistyö- ja kuulemisvelvoitteesta poikkeamisen poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Esityksessä ehdotettiin myös, että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös, joka mahdollistaa poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa näyttöjen toteuttamisen suorittamalla käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaisivat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Hallituksen esitykseen on tehty muutos siten, että säännösten soveltaminen rajoitetaan yli kahden viikon mittaisiin häiriötilanteisiin. Esitysten tarkoituksena on keventää koulutuksen järjestäjän velvoitteita poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa, jotta heidän on mahdollista keskittyä ydintehtäviensä hoitamiseen. Samalla mahdollistetaan koulutuksen järjestäjän nopea reagoiminen. Sivista kannattaa esityksiä.

Ehdotus ylioppilastutkinnosta annetun lain uudeksi 4 a §:ksi

Säännös mahdollistaisi opetus- ja kulttuuriministeriölle tutkinnon kokeiden siirtämisen enintään kolme kuukautta aiemmaksi tai myöhemmäksi. Sivista pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna.

Ehdotus lukiolain uudeksi 18 b §:ksi

Sivista pitää ehdotuksia opintojen mitoituksesta, laajuudesta ja rakenteesta poikkeamiseksi poikkeusolosuhteissa kannatettavina. Poikkeaminen edellyttäisi valtioneuvoston asetuksen antamista.

Ehdotus lukiolain 4 §:n muuttamisesta

Järjestämisluvissa voitaisiin ehdotuksen mukaan määrätä koulutuksen järjestäjille tehtäviä, jotka koskevat valtakunnallista tai alueellista etäopetustehtävää ja varautumisen ja valmiussuunnittelun koordinaation tehtävää. Sivista pitää ehdotusta perusteltuna.

3. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ää koskevat muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että pykälän 1 momentti jaettaisiin kahteen kohtaan siten, että ensimmäinen kohta koskisi voimassa olevaa ammatilliseen tehtävään valmistavaa koulutusta. Toinen kohta olisi uusi, ja siinä säädettäisiin merenkulun turvallisuutta ja muuta turvallisuuden parantamista koskevasta koulutuksesta. Pykälän otsikkoa muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin turvallisuuskoulutus. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettavaan koulutukseen ei jatkossa sovellettaisi tiettyjä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä, joita koulutukseen ei ole tähänkään asti voitu koulutusten erityisen luonteen takia soveltaa.

Hallituksen esityksessä todetaan kuitenkin, että olisi tarpeellista säätää opiskelijaksi otosta ja mahdollisuudesta perua opiskeluoikeus myös lentäjä- ja lennonjohtokoulutuksessa, jotta perustuslain mukainen lailla säätämisen vaatimus toteutuu. Asia edellyttää hallituksen esityksen mukaan laajempaa selvitystä, jota ei ollut mahdollista toteuttaa käsillä olevan hallituksen aikataulussa. Esityksessä todetaan, että ”kyseiset koulutukset istuvat huonosti ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säätelykehikkoon erityisen luonteensa vuoksi mikä edellyttää asian laajempaa selvittelyä jatkossa.”

Sivista kannattaa ehdotettuja muutoksia, koska ne selkeyttävät nykytilaa, mutta samalla yhtyy hallituksen esityksen pyyntöön siitä, että asiassa selvitetään laajemmin, miten kyseiset koulutukset istuvat ammatillisen koulutuksen lain säätelykehikkoon ja millä tavalla.

4. Ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin ehdotettavat muutokset

Lain 21 §:ään ehdotettava muutos

Sivista pitää ehdotettua muutosta perusteltuna. Osallistumisoikeutta koskevissa päätöksissä välittömällä toimeenpanolla voidaan varmistaa tutkinnon suorittamisen turvallisuutta ja kokelaiden välistä tasavertaisuutta.

Lain 22 §:ään ehdotettava muutos

Ylioppilaskokeiden merkitys kokelaan myöhempien koulutusmahdollisuuksien kannalta on merkittävä. Näin ollen kokelaan oikeusturvaan ehdotettavien rajausten vaikutus on arvioitava huolellisesti. Sivista katsoo, että oikaisupyyntöjen perusteluvelvoitteen keventäminen toisaalta heikentää kokelaan saamaa tietoa arviointiperusteiden soveltamista kohdallaan, mutta toisaalta nopeuttaa oikaisupyyntöjen käsittelyä, jolla voi olla merkitystä jatko-opintoihin hakeutumisen kannalta. Sivista suhtautuu ehdotukseen myönteisesti, sillä oikaisupyyntöjen suuri määrä voi johtaa kohtuuttomaan työmäärään ja näin ollen viiveisiin oikaisuprosessissa.

5. Ammatillisen koulutuksen työelämätoimikunnat

Yksityismuotoiset ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat suhtautuneet työelämätoimikuntiin kaksijakoisesti. Toisaalta niiden rooli on nähty tärkeänä laadunvarmistajana ja työelämän kanssa pidettävän vuoropuhelun edistäjänä. Toisaalta niiden rooli on jäänyt joillekin koulutuksen järjestäjille arjen kannalta melko vähäiseksi ja näkymättömäksi.

Sivista pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen laatutoimintaa kehitetään ja vuoropuhelua oppilaitosten ja työelämän välillä tiivistetään paikallisesti ja valtakunnallisesti. Ammatillisen koulutuksen on jatkossakin perustuttava työelämän tarpeisiin ja vahvaan osaamisen laatuun. Mikäli työelämätoimikuntatoiminnasta luovutaan, ammatillisen koulutuksen laadunvarmistukseen ja valtakunnalliseen työelämän kanssa käytävään vuoropuheluun on kehitettävä korvaavaa toimintaa.

Sivista katsoo, että työelämätoimikuntien tehtävien korvaamista on tarkasteltava osana ammatillisen koulutuksen järjestäjien laadunhallinnan kokonaisuutta. **Ammatillisen koulutuksen kehittämistä on jatkettava siten, että kehittämistyö tukee oppilaitosten omaa toimintaa, vaikuttavuuden kehittämistä ja laadunhallintaa sekä vahvistaa koulutuksen järjestäjien strategista johtamista ja kykyä vastata työelämän osaajatarpeisiin.** Pidämme hyvänä, että tarvittaessa opetus- ja kulttuuriministeriö voisi jatkossa asettaa työelämätoimikunnan määräajaksi.

Helsingissä 19.10.2026

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Jussi-Pekka Rode, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
jussi-pekka.rode@sivista.fi, puh. +358401686836

Sivistysala ry tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Edustamme yli 450 sivistysalan työnantajaa. Jäsentemme palveluksessa on noin 71 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.